

PRVO POGLAVLJE

St. Louis, travanj 1857.

Abner Marsh elegantno kucne drškom svog štapa od hikorija po pultu recepcije kako bi privukao službenikovu pozornost. “Došao sam vidjeti čovjeka po imenu York”, reče. “Josh York, vjerujem da se tako zove. Imate li ovdje nekog takvog?”

Hotelski službenik bijaše stariji čovjek s naočalama. Lecnuo se na zvuk kucanja, a potom se okrenuo, spazio Marsha te se nasmiješio. “Tà, ako to nije kapetan Marsh”, reče srdačno. “Nijesam vas vidio pol’ godine, kapetane. Al’ dočuo sam za vašu nesreću. Strašno, upravo strašno. Ovdje sam od 36. i još nikad nisam vidio tak’u ledenu blokadu.”

“Pustite sad to”, odvrati Abner Marsh razdraženo. Unaprijed je očekivao takve primjedbe. Plantažerova kuća bila je omiljeno svratište među parobrodarima. Sam Marsh ondje je redovito večerao prije te okrutne zime. Ali od ledene blokade počeo ga se kloniti, i to ne samo zbog cijena. Koliko god je volio jelovnik Plantažerove kuće, nije mu se sviđala vrsta klijentele koja je onamo zalazila: kormilari, kapetani i časnici, sve sam riječni svijet, stari prijatelji i protivnici, i svi su znali za njegovu nesreću. Abner Marsh nije želio ničije sažaljenje. “Samo mi recite gdje se nalazi Yorkova soba”, odsječno zapovjedi službeniku.

Službenik nervozno kimne glavom. “Gospodin York neće bit u svojoj sobi, kapetane. Pronaći ćete ga u blagovaonici, gdje objедуje.”

“Sad? U *ovaj* sat?” Marsh zirne na kićenu hotelsku uru, a potom raskopča mjedena puceta na svom kaputu i izvuče vlastiti zlatan

džepni sat. “Deset minuta iza ponoći”, izusti u nevjerici. “Kažete da jede?”

“Da, gospodine, tako je. Taj vam gospodin York sve radi u svoje doba, a nije od onih kojima možete reći ne, kapetane.”

Abner Marsh proizvede nepristojan zvuk u dnu svog grla, spremi sat u džep i okrene se bez riječi, pa se zaputi bogato ukrašenim predvorjem dugim, teškim koracima. Bio je krupan čovjek i ne odveć strpljiv, a nije navikao na ponoćne poslovne sastanke. Nosio je svoj štap kočoperno, kao da nikad nije doživio nesreću, i kao da je još bio onaj stari.

Blagovaonica je bila gotovo podjednako veličanstvena i raskošna poput glavnog salona na velikom parobrodu, s lusterima od brušenog stakla, ulaštenim mjedenim instalacijama, stolovima prekrivenim finim bijelim platnenim stolnjacima i najboljim porculanom i kristalom. U normalno doba, stolovi bi bili prepuni putnika i parobrodara, ali sada je prostorija zjapila prazna, a većina svjetala bila je ugašena. Možda se nešto ipak moglo reći u korist ponoćnih sastanaka, pomisli Marsh; barem neće morati trpjeti izraze sućuti. Blizu kuhinjskih vrata dva crnačka konobara tiho su razgovarala. Marsh se ne obazre na njih već se uputi na drugi kraj prostorije, gdje je dobro odjeveni stranac večerao sam.

Muškarac ga je sigurno čuo kako se približava, ali nije podigao pogled. Bio je zaposlen grabljenjem lažne juhe od kornjače iz porculanske zdjele. Kroj njegova dugog crnog kaputa jasno je pokazivao da nije bio jedan od ljudi s rijeke; istočnjak, dakle, možda čak i stranac. Bio je krupan, uočio je Marsh, no ni približno tako krupan kao Marsh; sjedeći, ostavljao je dojam visine, ali nije imao ništa od Marshova obujma. Isprva ga je Marsh smatrao starcem jer mu je kosa bila bijela. Onda, kad se približio, shvatio je da uopće nije bila bijela, već vrlo svijetloplava, te je neznanac odjednom poprimio gotovo dječjački izgled. York je bio glatko izbrijan, na njegovu duguljastom, hladnom licu nije bilo ni brka ni zalistaka, a pût mu bijaše svijetla poput kose. Ima ruke poput žene, pomisli Marsh kad se zaustavio pokraj stola.

Kucnuo je štapom po stolu. Platno je prigušilo zvuk, učinivši ga nježnim pozivom. “Vi ste Josh York?” upita.

York podigne pogled, i njihove se oči susretnu.

Do kraja svojih dana Abner Marsh sjećao se tog trenutka, tog prvog pogleda u oči Joshue Yorka. Sve misli koje je imao, sve planove koje je skovao usisao je vrtlog Yorkovih očiju. Dječak, starac, kicoš i stranac, sve je to nestalo u hipu, i postojao je samo York, samo čovjek, njegova moć, san, intenzivnost.

Yorkove oči bijahu sive, zapanjujuće tamne na tako blijedom licu. Zjenice mu bijahu sitne točkice, žarko crne, a prodrle su ravno u Marsha i odvagnule dušu u njemu. Sivilo oko njih činilo se živim, pokretljivim, poput magle na rijeci za mračne noći, kad obale iščeznu i kad se svjetla izgube, a na svijetu ne postoji ništa osim vašeg broda, rijeke i magle. U toj magli, Abneru Marshu ukazivale su se stvari; vizije načas ugledane i potom nestale. Hladna inteligencija virila je iz te tmine. Ali ondje je vrebala i zvijer, mračna i strašna, okovana i gnjevna, bjesneći na maglu. Smijeh, samoću i okrutnu strast; sve je to York imao u svojim očima.

Ali najviše je u tim očima bilo snage, strahovite snage, siline neumoljive i nemilosrdne poput leda koji je razbio Marshove snove. Negdje u toj magli Marsh je mogao osjetiti pomicanje leda, sporo, tako sporo, i mogao je čuti jezivo lomljenje njegovih brodova i svih njegovih nada.

Abner Marsh je u svoje doba mnoge nadvladao u igri zurenja, te je izdržao njegov pogled vrlo dugo, stisnuvši rukom štap tako čvrsto da se pobojavao kako će ga prelomiti. Ali naposljetku je odvratio oči.

Muškarac za stolom odgurne juhu, dade mu znak rukom i reče: "Kapetane Marsh, očekivao sam vas. Molim, pridružite mi se." Glas mu bijaše mek, školovan, bezbrižan.

"Da", reče Marsh pretjerano tiho. Izvukao je stolac nasuprot Yorku i spustio se na nj. Imao je rumeno lice i gustu crnu bradu koju je nosio kako bi prikrio spljošteni nos i lice puno bradavica, ali čak mu ni zalisci nisu mnogo pomogli; nazivali su ga najružnijim čovjekom na rijeci, i on je to znao. U svom teškom modrom kapetanskom kaputu s dvostrukim nizom mjedenih puceta bio je zastrašujuća i impozantna prilika. Ali Yorkove oči iscijedile su iz njega zadnju kap kočopernosti. Taj čovjek je fanatik, zaključio je Marsh. Već je viđao takve oči ranije, na luđacima i huškačkim propovjednicima, a jednom i na licu čovjeka zvanog John Brown, dolje u prokletom

Kansasu. Marsh nije želio imati ništa s fanaticima, propovjednicima, abolicionistima i trezvenjacima.

Ali kad je York prozborio, nije zvučao poput fanatika. “Moje ime je Joshua Anton York, kapetane. J. A. York u poslu, Joshua za prijatelje. Nadam se da ćemo s vremenom postati i poslovni suradnici i prijatelji.” Njegov ton bijaše srdačan i razborit.

“Vidjet ćemo”, odvrati nesigurno Marsh. Sive oči njemu nasuprot sada su djelovale suzdržano i pomalo zabavljeno; što god da je vidio u njima, nestalo je. Osjećao se zbunjenim.

“Vjerujem da ste primili moje pismo.”

“Imam ga ovdje”, reče Marsh, izvlačeći presavijenu omotnicu iz džepa kaputa. Ponuda se činila poput nevjerojatno sretnog preokreta, spasa za sve što je smatrao izgubljenim. Sad u to više nije bio tako siguran. “Želite ući u posao s parobrodima, zar ne?” reče nagnuvši se naprijed.

Pojavio se konobar. “Večerati ćete s gospodinom Yorkom, kapetane?”

“Molim vas”, ponuka ga York.

“Mislim da hoću”, odvrati Marsh. York ga je možda mogao pobijediti u zurenju, ali nije bilo čovjeka na rijeci koji ga je mogao pobijediti u jedenju. “Naručio bih malo te juhe i tuce kamenica, te par pečenih pilića s krtolama i što već s time ide. Dobro ih zapecite, pazite. I nešto da sve to zalijem. Što pijete, York?”

“Burgundac.”

“Dobro, donesite mi bocu istog.”

Yorku se to činilo zabavnim. “Imate impresivan apetit, kapetane.”

“Ovo je im-per-si-van grad,” pažljivo izgovori Marsh, “i im-per-siv-na rijeka, gospodine York. Čovjek mora paziti da ostane u formi. Ovo nije New York, a ni London.”

“U potpunosti sam svjestan toga”, reče York.

“Pa, nadam se da jeste, ako se kanite baviti parobrodarstvom. To vam je naj-im-per-sivnija stvar na svijetu.”

“Da se bacimo ravno na posao, onda? Vi posjedujete parobrodsku liniju. Ja želim kupiti polovicu vlasničkog udjela. Budući da ste tu, pretpostavljam da vas moja ponuda zanima.”

“Prilično me zanima,” složi se Marsh, “i prilično zbunjuje. Djelujete kao pametan čovjek. Pretpostavljam da ste me dali provjeriti prije nego što ste mi napisali ovo pismo.” Kucnuo ga je prstom. “Trebali biste znati da me ova protekla zima gotovo uništila.”

York ništa ne reče, ali nešto na njegovu licu poticalo je Marsha da nastavi.

“Parobrodska tvrtka rijeke Fevre, to sam ja”, nastavi Marsh. “Nazvao sam je prema mjestu gdje sam rođen, uzvodno uz Fevre blizu Galene, a ne zato što sam radio samo na toj rijeci, jer nisam. Imao sam šest brodova, koji su uglavnom prevozili robu gornjim tokom Mississippija, od St. Louisa do St. Paula, uz nekoliko izleta uz Fevre, Illinois i Missouri. Dobro mi je išlo, kupovao sam nov brod ili dva gotovo svake godine, razmišljajući o tome da uđem na tržište Ohija, ili možda čak New Orleansa. Ali prošlog srpnja mojoj je *Mary Clarke* prsnuo kotao te je izgorjela gore blizu Dubuquea, izgorjela sve do razine gaza odnijevši stotinu mrtvih. A ova zima – bila je strašna. Četiri moja broda zimovala su ovdje u St. Louisu. *Nicholas Perrot*, *Dunleith*, *Slatka groznica* i moja *Elizabeth A.*, nova novcata, jedva četiri mjeseca u službi i k tomu ljupka brodice, gotovo 92 metra dugačka s 12 velikih kotlova, jedan od najbržih parobroda na rijeci. Zaista sam se ponosio svojom Gospom Liz. Stajala me 200.000 dolara, ali vrijedila je svaki peni.” Stigla je juha. Marsh okusi žlicu i namršti se. “Prevruća”, primijeti. “Dakle, u svakom slučaju, St. Louis je dobro mjesto za prezimljavanje. Ovdje dolje nema previše leda, niti on dugo traje. No, ove je zime bila druga pjesma. Da, gospodine. Ledena blokada. Prokleta se rijeka *debelo* zaledila.” Marsh položi krupnu crvenu ruku na stol, s dlanom prema gore, i polako savije prste u šaku. “Stavite unutra jaje i dobit ćete predodžbu, York. Led može zdrobiti parobrod lakše nego što ja mogu zdrobiti jaje. Kad se lomi još je gore, goleme gromade klize niz rijeku, razbijajući gatove, nasipe, brodove, gotovo sve. Na kraju zime, izgubio sam svoje brodove, sva četiri. Led mi ih je oduzeo.”

“A osiguranje?” upita York.

Marsh se baci na svoju juhu, bučno je srčući. Između žlica, odmahnuo je glavom. “Nisam kockar, gospodine York. Nikad se nisam pouzdavao u osiguranje. To je kocka, ništa više, samo što se kladite protiv sebe. Ono novca što sam imao, ulagao sam u svoje brodove.”

York kimne. “Mislim da još posjedujete jedan parobrod.”

“To je točno”, odvrati Marsh. Dokrajčio je juhu i dao znak da mu donesu iduće jelo. “*Eli Reynolds*, mali brod od 150 tona s krmenim kotačem. Koristio sam ga na Illinoisu, jer ne gazi duboko, a zimovao je u Peoriji, te je izbjegao ono najgore od leda. To je moja imovina, gospodine, sve što mi je preostalo. Nevolja je u tome, gospodine York, što *Eli Reynolds* ne vrijedi mnogo. Nov me stajao samo 25.000 dolara, a to je bilo pedesete.”

“Prije sedam godina”, reče York. “Nije to mnogo vremena.”

Marsh odmahne glavom. “Sedam godina strahovito je mnogo za parobrod”, reče. “Većina ih ne potraje dulje od četiri ili pet. Rijeka ih jednostavno pojede. *Eli Reynolds* je bolje sazdan od većine, ali mu svejedno nije preostalo toliko dugo.” Marsh je naćeo svoje kamenice podižući ih na njihovoj ljušturi, gutajući ih cijele i zalijevajući svaku zdravim gutljajem vina. “Stoga me ovo zbunjuje, gospodine York”, nastavio je nakon što je nestalo pet-šest kamenica. “Želite kupiti polovicu vlasničkog udjela moje linije koja nema nego jedan mali, stari brod. U vašem ste pismu naveli cijenu. Previsoku cijenu. Kad sam imao šest brodova, možda je Parobrodaska tvrtka rijeke Fevre toliko vrijedila. Ali ne sada.” Progutao je još jednu kamenicu. “Vaša vam se investicija neće vratiti ni za deset godina, ne s *Reyndoldsom*. On ne može ponijeti dovoljno tereta, niti putnika.” Marsh obriše usne ubrusom i promotri stranca na suprotnoj strani stola. Hrana ga je okrijepila, te je sada osjećao da je došao k sebi i da vlada situacijom. Yorkove su oči bile prodorne, dakako, ali u njima nije bilo ničeg strašnog.

“Potreban vam je moj novac, kapetane”, reče York. “Zašto mi to govorite? Zar se ne bojite da ću pronaći drugog ortaka?”

“Ja ne poslujem na takav način”, odvrati Marsh. “Na rijeci sam već trideset ljeta, York. Splavario sam do New Orleansa kad sam još bio dječak, te radio i na batanama i na dereglijama prije parobroda. Bio sam i kormilar i časnik i pomoćni strojar, pa čak i potrkalo. Bio sam sve što se može biti u ovom poslu, ali jedno nikad nisam bio, a to je varalica.”

“Poštenjačina”, reče York, s točno toliko sarkazma u glasu da Marsh nije mogao dokučiti je li mu se rugao. “Drago mi je što ste

smatrali shodnim da me obavijestite o stanju vaše tvrtke, kapetane. Ono mi je već bilo poznato, dakako. Moja ponuda stoji.”

“Zašto?” grubo upita Marsh. “Samo budala baca novac. Vi mi ne sličite na budalu.”

Jelo je stiglo prije nego što je York stigao odgovoriti. Marshevi pilići bijahu prekrasno hrskavi, baš onako kako je volio. Odrezao je batak i gladno ga načeo. Yorku su poslužili debeli odrezak goveđe pečenke, krvav i sirov, koji je plivao u krvi i soku. Marsh je promatrao kako ga je napao, vješto, lako. Njegov je nož kliznuo kroz meso kao da je maslo, nijednom ne zastavši kako bi sjeckao ili pilio, kao što je to Marsh često činio. Držao je viljušku poput gospodina, premjestivši je iz ruke u ruku kad je odložio nož. Snaga i elegancija; York je imao obje u tim svojim duguljastim, blijedim rukama, a Marsh se tomu divio. Čudio se kako ih je ikad mogao smatrati ženskim rukama. Bile su bijele, ali snažne, tvrde poput bijelih tipki koncertnog klavira u glavnoj kabini *Eclipsea*.

“Pa?” ponuka Marsh. “Niste mi odgovorili na pitanje.”

Joshua York zastane na trenutak. Naposljetku reče: “Bili ste poštteni prema meni, kapetane Marsh. Neću vam uzvratiti na iskrenost lažima, kao što sam namjeravao. Ali neću vas ni opteretiti istinom. Postoje stvari koje vam ne mogu otkriti, stvari koje i ne biste željeli znati. Dopustite da vam izložim svoje uvjete u ovakvim okolnostima, pa ćemo vidjeti možemo li se kako nagoditi. Ako ne, rastat ćemo se prijateljski.”

Marsh odreže komad prsa sa svog drugog pileta. “Nastavite”, reče. “Nikamo ne idem.”

York odloži nož i viljušku te spoji vrhove prstiju. “Iz osobnih razloga želim biti vlasnik parobroda. Želim putovati ovom velikom rijekom u udobnosti i privatnosti, ne kao putnik već kao kapetan. Imam san, cilj. Tražim prijatelje i saveznike, i imam neprijatelje, mnogo neprijatelja. Pojednostosti vas se ne tiču. Budete li me zapitkivali o njima, slagat ću vam. Nemojte navaljivati.” Oči su mu na trenutak postale hladne, a zatim se smekšale kad se osmjehnuo. “Jedino što vas treba zanimati jest moja želja da posjedujem i zapovijedam parobrodom, kapetane. Kao što možete vidjeti, nisam čovjek s rijeke. Ne znam ništa o parobrodima ni o Mississippiju, osim onoga što sam pročitao u nekoliko knjiga i naučio u tjednima koje sam proveo u

St. Louisu. Očigledno, trebam ortaka, nekoga tko poznaje rijeku i njezine ljude, nekog tko može nadgledati svakodnevne poslove na mom brodu, i dati mi slobodu da slijedim vlastite ciljeve.

Taj ortak mora imati i druge kvalitete. Mora biti diskretan, jer ne želim da moje ponašanje – koje je, priznajem, kadikad neobično – postane jedino o čemu se po pristaništima priča. Mora biti pouzdan, jer ću cjelokupnu upravu predati u njegove ruke. Mora biti hrabar. Ne želim slabića ni praznovjernog čovjeka, niti nekog tko je pretjerano religiozan. Jeste li religiozni, kapetane?”

“Nisam”, reče Marsh. “Nikad nisam mario za popovanje propovjednika, a nisu ni oni za mene.”

York se nasmiješi. “Pragmatik. Želim pragmatičnog čovjeka. Želim čovjeka koji će se usredotočiti na svoj udio u poslu i neće mi postavljati previše pitanja. Cijenim svoju privatnost, pa ako se moji postupci kadikad čine čudni, neosnovani ili hiroviti, ne želim da im se itko suprotstavlja. Razumijete li moje zahtjeve?”

Marsh se zamišljeno povuče za bradu. “Što ako razumijem?”

“Postat ćemo ortaci”, odvrati York. “Neka odvjetnici i činovnici vode vašu liniju. Vi ćete putovati sa mnom po rijeci. Ja ću obavljati službu kapetana. Vi sebe možete nazvati kormilarom, časnikom, sukapetanom, kako god želite. Stvarno upravljanje brodom prepustit ću vama. Moje naredbe bit će rijetke, ali kad budem zapovijedao, pobrinut ćete se da me slušaju bez pitanja. Imam prijatelje koji će putovati s nama, smješteni u kabinama, i to besplatno. Možda im odlučim dodijeliti položaje na brodu, s onim dužnostima koje budem smatrao prikladnima. Nećete dovoditi u pitanje te odluke. Možda steknem druge prijatelje na rijeci, te i njih dovedem na brod. Vi ćete im pružiti dobrodošlicu. Ako se možete pridržavati ovih uvjeta, kapetane Marsh, zajedno ćemo se obogatiti i putovati vašom rijekom u udobnosti i raskoši.”

Abner Marsh se nasmije. “Pa, možda. Ali to nije moja rijeka, gospodine York, a ako mislite da ćemo putovati u raskoši na starom *Eli Reynoldsu*, strašno ćete se rasrditi kad se ukrcate na nj. To vam je rasklimana stara kada s prilično bijednim smještajem, a uglavnom je puna stranaca koji se voze na palubi od jednog nevjerojatnog mjesta do drugog. Nisam bio na njemu dvije godine – stari kapetan Yoerger sada upravlja njime umjesto mene – ali kad sam ga posljednji

put vozio, prilično je gadno zaudarao. Ako želite raskoš, trebate se raspitati o kupnji *Eclipsea* ili *Johna Simondsa*.”

Joshua York gucne svoje vino i osmjehne se. “Nisam ni mislio na *Eli Reynoldsa*, kapetane Marsh.”

“To je jedini brod koji imam.”

York odloži svoje vino. “Hajde,” reče, “namirimo ovdje račun. Zatim možemo prijeći u moju sobu i detaljnije raspraviti o svemu.”

Marsh je uložio slabašan prosvjed – Plantažerova kuća nudila je izvrstan desertni jelovnik, a njemu je bilo žao propustiti ga. York je međutim ustrajao.

Yorkova je soba bila prostran, lijepo namješten apartman, najbolji koji je hotel nudio, obično rezerviran za bogate plantažere iz New Orleansa. “Sjednite”, York će zapovjedničkim tonom pokazavši Marshu velik, udoban stolac u salonu. Marsh sjedne, dok je njegov domaćin skoknuo u unutrašnju prostoriju i vratio se trenutak kasnije, noseći malen, željezom okovan kovčeg. Spustio ga je na stol i počeo otključavati bravu. “Dođite ovamo”, reče, ali Marsh je već ustao i primakao mu se. York podigne poklopac.

“Zlato”, tiho izusti Marsh. Pružio je ruku i dotakao kovanice, propustivši ih kroz prste, uživajući u dodiru meke žute kovine, njezinu sjaju i zveketu. Jedan je novčić prinio usnama i kušao ga. “Pravi je”, reče pljucnuvši. Bacio je novčić natrag u škrinju.

“Deset tisuća dolara u zlatnicima od dvadeset dolara”, reče York. “Imam još dvije škrinje jednake ovoj, i jamstvena pisma banaka u Londonu, Philadelphiji i Rimu za znatno veće svote. Prihvatite moju ponudu, kapetane Marsh, i imat ćete drugi brod, kudikamo veći od vašeg *Eli Reynoldsa*. Ili bih možda trebao reći da ćemo *mi* imati drugi brod.” Osmjehnuo se.

Abner Marsh je namjeravao odbiti Yorkovu ponudu. Novac mu je bio prijeko potreban, ali je bio sumnjičav čovjek kojemu nisu trebale tajne, a York je tražio od njega da previše toga uzme zdravo za gotovo. Ponuda je zvučala predobro; Marsh je bio uvjeren da se tu negdje skriva opasnost, i da će loše proći bude li pristao. Ali sada, dok je zurio u boju Yorkova bogatstva, osjećao je da gubi odlučnost. “Nov brod, velite?” protisnuo je slabašnim glasom.